

POSTANOWIENIE

Dnia 29 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku A.K-J.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.
z udziałem B.W.
o prawo do renty rodzinnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 29 maja 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...].
z dnia 11 stycznia 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...]. na rzecz radcy prawnego W.S. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych), powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawczyni w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...]. wyrokiem z dnia 11 stycznia 2018 r., sygn. akt III AUa [...], oddalił apelację ubezpieczonej A.K-J. od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 1 marca 2017 r., sygn. akt VII U [...], oddalającego odwołanie ubezpieczonej od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. z dnia 8 września 2015 r. odmawiającej ubezpieczonej prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu z

uwagi na fakt, że komisja lekarska orzeczeniem z dnia 3 września 2015 r. uznała, iż nie jest całkowicie niezdolna do pracy.

Ubezpieczona, reprezentowana w sprawie przez pełnomocnika z urzędu, zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego w [...]. w całości. Zarzucono naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, to jest: 1) art. 386 § 2 k.p.c. w związku z art. 378 § 1 *in fine* k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c., art. 5 k.p.c. i art. 212 k.p.c. w związku z art. 117 § 1 k.p.c., przez niewzięcie przez Sąd drugiej instancji pod uwagę z urzędu nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji, wynikającej z pozbawienia ubezpieczonej możliwości obrony swych praw przez niepouczenie jej o celowości ustanowienia pełnomocnika i możliwości złożenia wniosku o przyznanie pomocy prawnej z urzędu oraz niepouczenie jej o możliwości zgłaszania odpowiednich zastrzeżeń do opinii biegłych i zgłaszania dalszych wniosków dowodowych, co uniemożliwiało ubezpieczonej zadanie pytań biegłym i zgłaszanie wniosków o wydanie ustnych opinii uzupełniających i, co za tym idzie, doprowadziło do wydania przez Sąd negatywnego dla niej rozstrzygnięcia; 2) art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 5 k.p.c. i art. 212 k.p.c. w związku z art. 117 § 1 k.p.c. przez pozbawienie ubezpieczonej przez Sąd drugiej instancji możliwości obrony swych praw, polegające na niepouczeniu jej o celowości ustanowienia pełnomocnika oraz zgłaszania wniosków dowodowych i kwestionowania opinii biegłych, które spowodowało niezgłoszenie przez nią żadnych wniosków dowodowych i wydanie przez Sąd niekorzystnego dla niej rozstrzygnięcia; 3) art. 233 § 1 w związku z art. 391 k.p.c. oraz art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c., polegające na przyjęciu przez Sąd drugiej instancji za własne ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego w G. w sytuacji, gdy zarzuty apelacji obejmowały przede wszystkim sprzeczność ustaleń Sądu pierwszej instancji ze zgromadzonym materiałem dowodowym, co skutkowało tym, że zarzuty apelacyjne w ten sposób nie zostały rozpoznane.

Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując, że w sprawie zachodzi nieważność postępowania na podstawie art. 379 pkt 5 k.p.c., polegająca na faktycznym uniemożliwieniu ubezpieczonej obrony swych praw zarówno przed Sądem pierwszej, jak i drugiej instancji przez niepouczenie jej w obu instancjach jako osoby nieporadnej o celowości ustanowienia profesjonalnego

pełnomocnika, o możliwych do zgłoszenia wnioskach dowodowych, o możliwości kwestionowania opinii biegłych i wezwania ich na termin rozprawy celem zadania im pytań i o możliwości zgłaszania wniosków o wydanie ustnych opinii uzupełniających (art. 5 i art. 212 k.p.c. w zw. z art. 117 § 1 k.p.c.). Ponadto, zdaniem skarżącej, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ponieważ w toku postępowania apelacyjnego i podejmowanych czynności decyzyjnych związanych z wydaniem zaskarżonego orzeczenia nie została zrealizowana zarówno funkcja rozpoznawcza, jak i kontrolna tego sądu. W tym zakresie skarżąca wskazała na naruszenie art. 5 k.p.c. i art. 212 k.p.c. w związku z art. 117 § 1 k.p.c., jak i art. 233 § 1 w związku z art. 391 k.p.c. oraz art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c.

Pełnomocnik skarżącej wniosł o zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu, która nie została opłacona w całości jak i w części.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Z przepisu tego wynika, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności tam wymienionych, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 sierpnia 2008 r., II PK 73/08, LEX nr 785527).

Skarżąca wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnia nieważnością postępowania przed Sądem pierwszej i drugiej instancji ze względu na pozbawienie skarżącej możliwości obrony jej praw, a także oczywistą zasadnością skargi kasacyjnej ze względu na naruszenie przepisów prawa procesowego.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do twierdzeń skarżącej dotyczących nieważności postępowania w tej sprawie, jego ocena musi uwzględniać, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem odmowa ustanowienia dla strony pełnomocnika z urzędu (a zatem odpowiednio niepouczenie strony o możliwości wystąpienia z wnioskiem ustanowienia pełnomocnika z urzędu) co do zasady nie usprawiedliwia zarzutu nieważności postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony swych praw. Inaczej jest wtedy, gdy strona swoim zachowaniem wykazuje nieznajomość reguł postępowania lub nieporadność, prowadzącą do tego, że przy faktycznym lub prawnym skomplikowaniu sprawy nie jest w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 lipca 2000 r., I CKN 787/00, LEX nr 1170494 oraz z dnia 2 grudnia 2015 r., IV CZ 58/15, LEX nr 1973561; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 2 marca 2005 r., III CSK 533/04, niepubl.; z dnia 12 września 2007 r., I CSK 199/07, LEX nr 461625; z dnia 16 kwietnia 2008 r., V CSK 564/07, LEX nr 424339; z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 50/08, LEX nr 424321; z dnia 14 lutego 2013 r., II CSK 385/12, LEX nr 1314387). Stosownie do jeszcze dalej idącego poglądu, pozbawienie możliwości obrony interesów spowodowane tą przyczyną występuje tylko w rzadkich i wyjątkowych przypadkach oczywiście wadliwej oceny zdolności poznawczych, intelektualnych i komunikacyjnych strony, która jest tak dalece nieporadna, że jej osobiste uczestnictwo i obrona interesów w postępowaniu jest jedynie formalnym pozorem (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2013 r., II CSK 167/13, LEX nr 1433563). W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się również, że choroba lub inna ułomność psychiczna strony sama przez się nie powoduje nieważności postępowania z powodu niemożności obrony przez stronę swych praw (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 38/04, LEX nr 172804; wyroki Sądu Najwyższego: wyżej - z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 50/08; z dnia 19 lutego 2010 r., IV CSK 318/09, LEX nr 678016). Nieważność taka zachodzi wtedy, gdy strona, której odmówiono stanowienia pełnomocnika z urzędu, ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest w stanie podjąć racjonalnej obrony swych praw w postępowaniu sądowym (por. wyroki Sądu Najwyższego: przywołany wyżej - z dnia 14 lutego 2013 r., II CSK 385/12; z dnia 20 października 2016 r., II CSK 72/16, LEX

nr 2188788; przywołane wyżej postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2015 r., IV CZ 58/15).

Skarżąca podkreśla, że z uwagi na niereprezentowanie jej przez profesjonalnego pełnomocnika została pozbawiona możliwości zgłoszenia wniosków dowodowych, kwestionowania opinii biegłych i wnioskowania o wezwania ich na termin rozprawy celem zadania im pytań oraz o wydanie ustnych opinii uzupełniających. Skarżąca zatem zdaje się prezentować nieuprawniony pogląd, że nieskładanie przez stronę wniosków dowodowych jest samo w sobie dowodem jej nieporadności procesowej. Zważyć należy, że skarżąca została pouczone o faktach istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy (wskazania schorzeń, które w jej ocenie stanowią przesłankę niezdolności do pracy – k-15 akt) i zareagowała adekwatnie do otrzymanego postanowienia, przedkładając dokumentację lekarską obrazującą jej stan chorobowy (k 21-37 akt). Pouczona też została o możliwości złożenia zastrzeżeń do opinii biegłych (k-101 akt), a to, że z prawa tego nie skorzystała, nie prowadzi do jedynego wniosku o jej nieporadności procesowej, bowiem brak zastrzeżeń może wynikać z oceny niewystępowania wad opinii, które uzasadniałyby uzupełnienie postępowania dowodowego. Co charakterystyczne, w skardze kasacyjnej brak zarzutów dotyczących tej kwestii. Uwzględniając powyższe okoliczności, w ocenie Sądu Najwyższego, w sprawie nie wystąpiła nieważność postępowania uzasadniająca przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

Jeżeli chodzi o przesłankę przedsądu w postaci oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, to występuje ona wtedy, gdy bez pogłębionej analizy zastosowanych przez sąd przepisów prawa materialnego i bez wnikania w szczegóły postępowania dowodowego - dla oceny naruszenia przepisów prawa procesowego, można stwierdzić zasadność przytoczonych podstaw kasacyjnych. Innymi słowy, oczywista zasadność skargi kasacyjnej zwykle wynika z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2007 r., II UK 45/07, LEX nr 898439). Skarżąca, powołując się na tę przesłankę przedsądu, dla skuteczności wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, powinna wykazać, że przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że powinna wykazać, w czym - w jej ocenie - wyraża się „oczywistość”

zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 maja 2008 r., I UK 16/08, LEX nr 818572). Skarżąca ograniczyła się do ogólnego twierdzenia, że skarga jest oczywiście uzasadniona z powodu niezrealizowana przez Sąd funkcji rozpoznawczej i kontrolnej – co oczywiście nie wyjaśnia, dlaczego zaskarżony wyrok jest nieprawidłowy, a w konsekwencji, dlaczego skarga kasacyjna powinna zostać przyjęta do rozpoznania z tego powodu.

Z tych przyczyn, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

Uwzględniając wniosek pełnomocnika skarżącej o zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, o kosztach postępowania wywołanych wniesieniem skargi kasacyjnej orzeczono na podstawie art. 22³ ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 2115 ze zm.) oraz § 4 ust. 1 - 3, § 15 ust. 2 i § 16 ust. 4 pkt 2 w związku z § 15 ust. 2 oraz § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 68) oraz art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.